

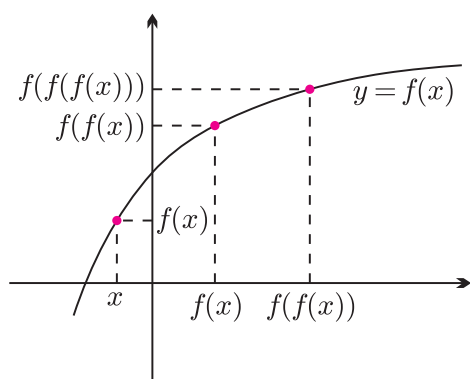
5

mała delta

Pająk i mucha

Wyobraźmy sobie muchę, która porusza się po wykresie funkcji $y = f(x)$ w następujący sposób. Jeśli w danej chwili znajduje się w punkcie $(x, f(x))$, to sekundę później znajdzie się w punkcie $(f(x), f(f(x)))$. W ten sposób „igrekowe” współrzędne punktów wykresu, w jakich przebywa mucha, tworzą ciąg tzw. iteracji funkcji f (rys. 1).

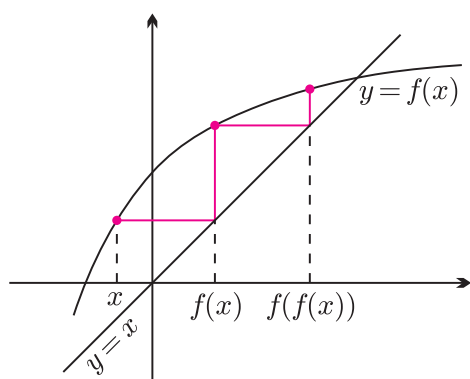
$f(x), f(f(x)), f(f(f(x))), \dots$

Rys. 1

Można oczywiście nie wierzyć, że jakakolwiek mucha dałaby sobie radę z tak skomplikowanym ruchem, ale czy rzeczywiście jest to ruch aż tak skomplikowany? Chyba nie.

Dorysujmy bowiem do wykresu funkcji $f(x)$ prostą $y = x$ (rys. 2). Mucha ma przeskoczyć z punktu $(x, f(x))$ do punktu, który leży na wykresie funkcji f i którego pierwsza współrzędna jest równa $f(x)$. Jak znaleźć ten punkt?

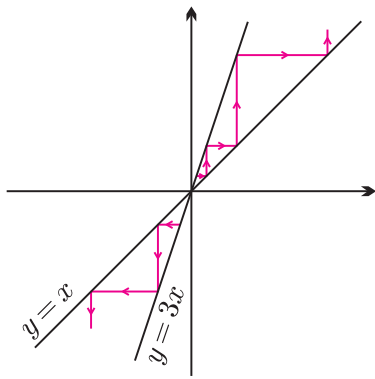

Rys. 2

Wystarczy polecieć poziomo do prostej $y = x$, tam się zatrzymać (nasza współrzędna „iksowa” jest teraz równa $f(x)$) i polecieć wzdłuż prostej pionowej (czyli nie zmieniając naszej pierwszej współrzędnej) aż do spotkania z wykresem.

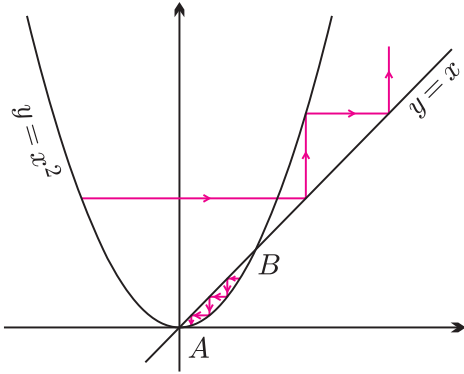
Nie jest to trudne nawet dla muchy. Popatrzmy zatem na kilka przykładowych torów jej lotu dla dwóch różnych funkcji f .

Zauważmy, że są na rysunkach takie punkty, w których mucha zanudziłaby się na śmierć.

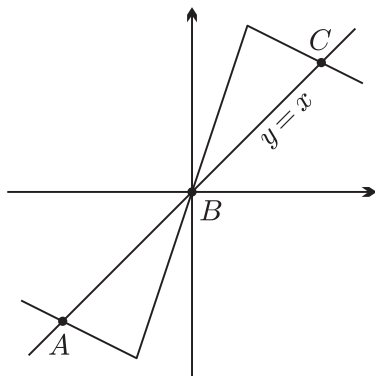
Rys. 3. $f(x) = 3x$

Rzeczywiście: jeśli na rysunku 3 mucha usiadzie najpierw w punkcie $(0,0)$, to nigdzie już nie pójdzie. Ale każda mucha siedząca obok uciekać będzie od punktu $(0,0)$ jak najdalej.

Rys. 4. $f(x) = x^2$

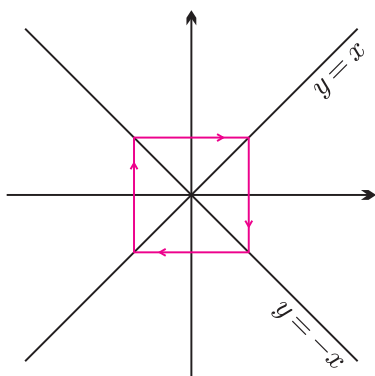
Na rysunku 4 muchy siedzące w punktach $A = (0,0)$ i $B = (1,1)$ też pozostałyby w tych punktach na zawsze. Punkty A i B różnią się jednak i to znacznie: punkt A przyciąga okoliczne muchy, a punkt B je odpycha! Głodny pająk powinien czatować więc w punkcie A i trzymać się z daleka od punktu B .

Rys. 5

A gdzie powinien zacząć się na rysunku 5? W punkcie A , B czy C ?

Powstaje zresztą pytanie, czy mucha zawsze musi uciec nieograniczenie daleko albo wpaść do jakiejś „pajęcznej sieci”?

Rys. 6

Oczywiście, nie. Może na przykład zostać uwięziona na takiej oto orbicie.

Jak widzimy, teraz mucha odwiedza tylko dwa punkty na wykresie.

A czy potraficie narysować taki wykres i takie początkowe położenie muchy, by odwiedzała ona dokładnie trzy punkty? Cztery punkty? Pięć punktów?

Mała Delta przygotował Witold SADOWSKI